

(6711) (676.2) 321.21
223.04 324.1092

Etniciteit in de politiek in Kenia en Kameroen

Leidt Afrikaanse democratische ring tot etnische polarisatie?

Etniciteit heeft altijd een centrale rol gespeeld in de Afrikaanse politiek. Politieke leiders hebben in het verleden hun machtsbasis steeds gevonden binnen hun eigen volk. Vanwege de etnische tegenstellingen zijn velen pessimistisch over het welslagen van de golf van democratisering die op dit moment Afrika overspoelt. Hoe 'etnisch' stemden bijvoorbeeld de Kenianen en Kameroenezen tijdens de algemene verkiezingen in hun landen in 1992?

DICK FOKEN EN TON DIETZ

Sinds enkele jaren waait er een democratiseringswind over het Afrikaanse continent. Begin 1989 kende Afrika slechts vier landen met een min of meer democratisch bestuur: Mauritius, Gambia, Senegal en Botswana. Met uitzondering van Senegal hebben deze landen ook altijd sinds het verkrijgen van de onafhankelijkheid een meerpартийensysteem gehad. In alle overige landen ontstond binnen tien jaar na de onafhankelijkheid een éénpartijstelsel. Een meerpартийensysteem leidt immers onvermijdelijk, zo luidt het vaak gebruikte argument, tot de opkomst van etnische, regionale en religieuze partijen, en daarmee wordt het proces van natievorming belemmerd. In veel staten werd de rol van de partij als forum voor beleidsdiscussies bovendien steeds vager, waardoor er in feite sprake was van een 'geenpartijensysteem'. Momenteel is er in de meeste Afrikaanse landen sprake van politieke democratisering, variërend van het toestaan van peisvrijheid tot een zuiver meerpартийensysteem met vrije verkiezingen. In een aantal landen waar recentelijk een meerpартийensysteem is ontstaan, heeft dat gebied tot

het opstappen van de zittende president. Voorbeelden zijn Benin, Kaapverdië, Sao Tome & Principe, Zambia, Congo, Mali en Burundi (waar de gekozen president inmiddels is vermoord door opstandige militairen). Er zijn ook enkele landen waar het invoeren van een meerpартийensysteem betrekkelijk probleemloos verliep, waar de zittende machthebbers de democratisering hebben overtuigd, al dan niet dankzij verkiezingsfraude: Ivoorkust, Angola, Gabon, Kameroen, Ghana en Kenia. Dan is er een aantal landen waar het zittende regime zich zo lang mogelijk heeft verzet - of zich nog steeds verzet - tegen een meerpартийensysteem en waar de uitkomst nog steeds onduidelijk is: Malawi, Zaire en in zekere zin Nigeria en Zimbabwe.

De staat heeft in Afrika altijd een centrale rol gespeeld in de economische ontwikkeling. De verstrengeling van politieke en economische belangen draagt er in sterke mate toe bij dat het bekleden van een hoge positie in het staatsapparaat de geëigende weg is voor het verkrijgen van rijkdom. Een eenmaal bereikte positie moet koste wat kost worden behouden. Daar hoort een gevoel van 'gezonde politieke concurrentie' en bereidheid de macht over te dragen niet bij. Dit wordt ook wel aangeduid als het 'nulsom'-karakter van de Afrikaanse politiek: de winnaar krijgt alles, de verliezer niets.

Hiermee verbonden is het systeem van politieke partitroon-clientsverhoudingen. De partitroon (de persoon met een relatief hoge politieke positie) moet zich verzekerd weten van een zo groot mogelijke groep 'clients' (poli-

tieke volgelingen) teneinde zijn positie te kunnen veiligstellen. Wegens de baantjes en/of materiële beloningen die ze in de wacht kunnen sleepen hebben de cliënten er op hun beurt baat bij dat de partitroon aan de macht blijft. Dit *clientelisme* is wijdverspreid in Afrika. Bloedverwanten van de partitroon zijn de eersten die profiteren, gevolgd door dorpsgenoten, streekgenoeten en tenslotte iedereen die behoort tot dezelfde etnische groep.

Etniciteit

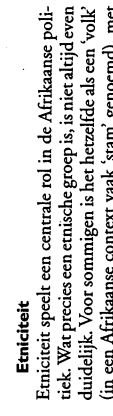
Etniciteit speelt een centrale rol in de Afrikaanse politiek. Wat precies een etnische groep is, is niet altijd even duidelijk. Voor sommigen is het hetzelfde als een 'volk' (in een Afrikaanse context vaak 'stam' genoemd), met een aantal kenmerken, zoals taal, cultuur, gemeenschappelijke geschiedenis, territoriumclaims en politieke organisatie. In werkelijkheid echter blijkt het begrip nogal fluïde: mensen migreren en vestigen zich in territoria van andere 'volkeren'; mensen met een andere achtergrond worden vaak gemakkelijk in een bepaald 'volk' opgenomen; en bovendien zijn er legio voorbeelden van door de koloniale machthebbers kunstmatig, om politieke redenen gecreëerde etnische groepen. Daarom is een behaviouristische (gedragsbepaalde) definitie van het begrip etnische groep steeds meer in zwang geraakt. Volgens deze definitie deelt een etnische groep niet alleen bepaalde 'objectieve' kenmerken, maar dient tevens als identiteitsbasis voor degenen die tot die groep behoren. Dit kan de basis vormen voor het mobiliseren van een groepsbewustzijn en solidariteit, hetgeen in bepaalde omstandigheden kan leiden tot politieke activiteiten. Hoewel een dergelijke etnische groep in de regel één taal zal spreken en een bepaald territorium zal bewonen, laat de definitie ook ruimte voor een 'wijk'-gevoel op basis van andere kenmerken, zelfs als er in een staat in feite maar één etnische groep in de traditionele zin van het woord bestaat. Een voorbeeld van dit laatste zijn de clan-rivaliteiten in Somalië (zie hierover het artikel van John Houtkamp en Marco Oshlenslager op pagina 35). Als meerdere etnische groepen op basis van hun etnische bewustzijn rivaliserende politieke activiteiten ontplooit worden gesproken van politieke etniciteit. Met andere woorden, etniciteit heeft dan alles te maken met machtpolitiek.

Etniciteit is nauw verbonden met het eerder genoemde systeem van politiek clientelisme. Politieke leiders vinden hun machtsbasis op de eerste plaats bij de 'eigen' etnische groep. Politieke partijen in Afrika hebben primaair een etnische en geen programmatische basis, juist hierom zijn velen nogal pessimistisch over het welslagen van het democratiseringsproces in Afrika: het maakt feitelijk niet uit wie de verkiezingen winst, want het eigenbelang prevaleert hoe dan ook.

Kameroen

In zowel Kameroen als Kenia zijn in 1992 verkiezingen geweest. In beide landen speelde etniciteit een belangrijke rol. In etnische termen behoort Kameroen tot de meest gefragmenteerde landen van Afrika. De bevolking van elf miljoen mensen is verdeeld over zo'n tweehonderd volkeren, ieder met een aparte taal. De twee grootste

landstapten, provincies en belangrijkste etnische groepen
Bronnen: Awa Handbook for the U.A.C., 1974
Van den Biem, 1984

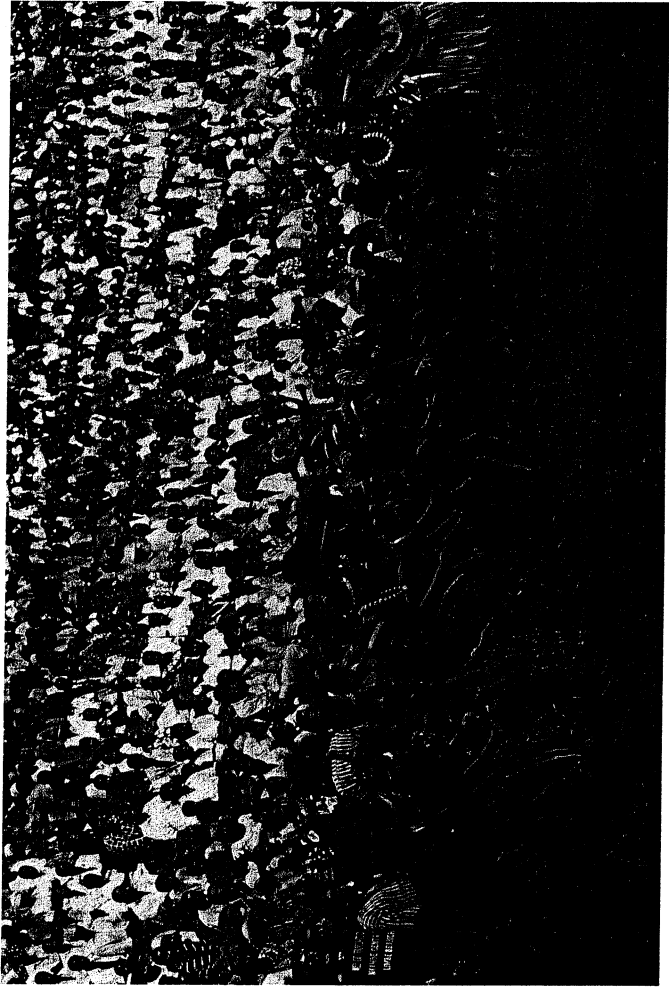
Figuur 1.

daarvan, elk met rond één miljoen leden, zijn de *Bamileke* in de westelijke hooglanden en de *Pahouin* in de zuidelijke wouden. De islamitische *Foulbe* (of *Fulani*) in het noordelijke savannegebied, tel ongeveer zeshonderd-

Op 1 januari 1960 verkreeg Frans Kameroen de onafhankelijkheid (de vroegere Duitse kolonie *Kamerun* werd na de Eerste Wereldoorlog opgesplitst in een Frans en een Brits mandaatgebied; het Britse gebied was een betrekkelijk kleine strook tussen het veel grotere Franse deel en de Britse kolonie Nigeria). Ahmadou Ahidjo, een lid van het Foulbé-volk uit het noorden, werd de eerste president. In februari 1961 werd in Brits Kameroen een volksraadpleging gehouden, waarbij de bevolking van het zuidelijke gebied koos voor toetreding tot het voormalige Franse Kameroen. Zo ontstond op 1 oktober van dat jaar de Federale Republiek Kameroen, bestaande uit een Franstalig en een Engelsstaal (de huidige provincies North-West en South-West) deel. Geleidelijk trok Ahidjo steeds meer macht naar zich toe, hetgeen onder andere resulteerde in het uitroepen van de eenheidsstaat, onder de eenheidspar-tij *Union Nationale Camerounaise* (UNC) in 1966.

In november 1982 trad Ahidjo plotseling af (naar men zegt vanwege een zenuwinstorting) en hij werd opgevolgd door zijn eerste minister Paul Biya, een christelijke zuiderling van de Boulouï-stam (één van de stammen binnen de Pahouïn-groep). Biya's machtsvername betekende dat de Franstalige volken van het zuiden en overheersende rol in het overheidsapparaat konden gaan spelen. In de eerste jaren van Biya's bewind werd het aantal ambtenaren flink uitgebreid met christelijke, Franstalige zuiderlingen. De verliezers waren in de eerste plaats natuurlijk de (Franstalige) noorderlingen. Voor de Engelstalige bewoners van westelijk Kameroen

Foto: ABC

Tabel 1. Resultaten presidentsverkiezingen in Kameroen van 11 oktober 1992, per provincie.

provincie	stemmen per provincie (=100%)	Biya (RDPC) (%)	Bello Bouba (UNDP) (%)	Fru Ndi (SDF) (%)	Mdam Njaya (UDC) (%)
Extreem-Nord	474.216	48	43	4	2
Mid	220.906	43	50	3	1
Adamouss	172.112	36	64	6	2
Centre	575.407	71	9	19	1
Est	135.914	69	22	7	2
Sud	193.310	95	1	4	0
Litoral	399.070	14	14	68	3
Ouest	308.457	17	2	88	13
North-West	337.838	10	3	86	1
South-West	168.996	71	24	52	2
Kameroen	2.965.526	40	19	34	4

Bron: Cameroon Tribune, 24 oktober 1992.

werd het gevoel gediscrimineerd te worden, dat al onder Ahidjo leefde, onder Biya's presidentschap alleen maar sterker. Ondanks wettelijk geregelde gelijkstelling op dit punt tussen Franstaligen en Engelstaligen, bleken de Engelstalige schoolverlaters en afgestudeerden maar moeilijk een baan bij de overheid te kunnen bemachtigen. Een tweede zeer gevoelig punt in Engelstalig Kameroen betrof de olie, die voor de kust van de provincie South-West wordt gewonnen. Mede dankzij de olie is Engelstalig Kameroen, met het nabijgelegen Douala, het economisch zwaartepunt van het land geworden. Het ontbreken van politieke invloed was de westelingen dan ook een doorn in het oog.

Meerpartijenstelsel

In de loop van de jaren tachtig werd de roep vanuit het noorden en het westen om politieke democratisering steeds sterker. Uiteindelijk heeft Biya deze roep, zij het schorvoortend, verhoord. In 1992 zijn twee vrije verkiezingen geweest: parlementsverkiezingen op 1 maart en

presidentsverkiezingen op 11 oktober. Hoewel in de twee jaren die daaraan voorafgingen een groot aantal partijen was geregistreerd, waren er eigenlijk maar drie echt van belang. Ten eerste de *Rassemblement Démocratique du Peuple Camerounais* (RDPC), een nieuwe naam voor de voormalige eenheidspartij (UNC), de partij van Paul Biya. Het *Social Democratic Front* (SDF), onder voorzitterschap van John Fru Ndi, met voornamelijk aanhang in Engelstalig Kameroen. De derde partij is de *Union Nationale pour la Démocratie et le Progrès* (UNDP), de islamitische partij van het noorden, onder leiding van Magarti Bello Bouba. Daarnaast heeft een drietal kleinere partijen een (lokale) rol gespeeld, waaronder de *Union Démocratique Camerounaise* (UDC) van Amadou Ndam Njaya. In tabel 1 en figuur 2 zijn de uitslagen van de presidentsverkiezingen weergegeven. Uit de tabel en het figuur blijkt dat Biya's RDPC het centrum van het land (met daarin de hoofdstad Yaoundé) en het zuiden beheert. Fru Ndi's SDF beheert het westen en Bello Bouba's UNDP grote delen van het noorden. Zoals gezegd is Biya zelf uit het zuiden afkomstig en worden vele topfuncties in de staat, het leger en de RDPC door zuidelingen bekleed. Wat Fru Ndi betreft is het enigszins verrassend dat deze Engelstalige Kameroenees niet alleen (zoals verwacht mocht worden) de meeste stemmen verwierf in de twee Anglofone provincies, maar ook in de aangrenzende, dichtbevolkte Franstalige provincies Ovest en Littoral. In beide provincies vormen de Bamileké de grootste etnische groep. Hun steun aan Fru Ndi heeft niet alleen te maken met etnische verwantschap, maar zeker ook met hun overtuiging, als de Kameroense handelsklasse bij uitstreek, de grote slachtoffers te zijn van de al jaren durende economische crisis. Bovendien had Fru Ndi zich tijdens zijn campagne verzekerd van de steun van enkele zeer invloedrijke oppositieleiders van de Bamileké.

Hoewel het noorden toch algemeen beschouwd werd als het bolwerk van Bello Bouba's UNDP, blijkt zijn aanhang in de provincie Extrême-Nord toch kleiner te zijn dan die van Biya's RDPC. Dit heeft onder meer te maken met de relatief grote, niet-islamitische bevolking en het succesvolle campagne voeren door plaatselijke RDPC-voormannen. Wat het eerste betreft, de niet-islamitische bevolking van Extrême-Nord is eeuwenlang gedomineerd geweest door de machtige Foulbé, maar tijdens het bewind van Biya was hier een eind aan gekomen. Angst voor een nieuwe moslim-hegemonie is voor vele niet-islamieten aanleiding geweest op Biya te stemmen. De succesvolle campagne heeft alles te maken met het systeem van politiek clientelisme. Vele lokale functionarissen stemden op Biya om hun baan en salaris niet in gevaar te brengen. Ook werd Biya gesteund door een regionale partij (de *Mouvement pour la Défense de la République* (MDR)), die bij de parlementsverkiezingen verscheidene zetels had verworven en waarvan de leider een belangrijke ministerspost had getreken. Voorts wist Biya - niet in het minst dankzij forse betalingen uit de staatskas - vele leiders van de kleinere niet-moslim groeperingen achter zich te krijgen. Daar waar sprake was van één duidelijke lokale leider, stemde een ruime meerderheid van de betreffende etnische groep voor Biya, maar in geval van rivaliserende chefs was het stemresultaat navenant verdeeld. De conclusie is dat regionale etnisch-religieuze tegenstellingen, alsmede lokale machts- en afhankelijkheidsrelaties, een bepaalde rol hebben gespeeld in het stemgedrag van de bevolking.

Kenia

Kenia is een land met drie macro-culturele groepen: de

De Bantugroep is het grootst en omvat ongeveer tweederde van de bevolking, met clusters aan de kust, in het centrum en in het westen van het land. De Nilotische groep omvat ongeveer 30 procent van de bevolking en leeft in en rond de Rift Valley en aan het Victoria Meer. De Kushitische groep (vroeger *Hamieten* genoemd en vooral bestaand uit Somali) is klein maar leeft in een uitgestrekt gebied in het noordoosten. Hoewel er op basis van taal en historische verwantschap drie gesproken zou kunnen worden van een drieling, is de etnische versnippering in de praktijk veel groter. De bevolking van 25 miljoen mensen is verdeeld in ongeveer 40 etnische groepen. Geen enkele groep heeft een numeriek overwicht. De *Kikuyu* in centraal Kenia zijn met 21 procent het talrijkste, gevolgd door *Luhya* in het weste (14 procent), *Luo* aan het Victoria Meer (13 procent), *Kalenjin* in de Rift Valley (11 procent), *Kamba* in het zuidoosten (11 procent), *Kisii* in het zuidoosten (6 procent) en *Meru* ten oosten van Mount Kenia (5 procent). Hiervan horen Kikuyu, Luhya, Kamba, Kisii en Meru tot de Bantugroep en de Luo en Kalenjin tot de Nilotische groep. Deze groepen vallen weer uiteen in subgroepen. Zo staan de Luhya van oudsher bekend om hun interne rivaliteiten en is er van een Kikuyu eethedige gevoel weinig sprake. Daarentegen is er de laatste vijftien jaar een aanzienlijk eenheidsgevoel gegroeid (of: gecreëerd) onder de Kalenjin. Gedurende de koloniale tijd sprak niemand nog over deze groep, maar over afzonderlijke kleinere groepen zoals de *Nandi*, *Kipsigis*, *Pobos*, en de *Tugen*.

Na een bloedige guerrilla van vooral de Kikuyu in de jaren vijftig tegen het Britse koloniale gezag en zijn Afrikaanse handlangers (bekend geworden onder de naam *Mau Mau*), werd Kenia in 1963 onafhankelijk onder de Kikuyu-president Jomo Kenyatta. In de aanloop naar de onafhankelijkheid hadden zich twee politieke groeperingen gevormd, de *Kenya African National Union* (KANU) als bundeling van vooral Kikuyu- en Luo-belangen en de *Kenya African Democratic Union* (KADU) van een aantal kleinere volkeren, vooral uit de Rift Valley. KANU stond voor een radicalere aanpak, met leuzen als 'Afrikanasocialisme' en een voorkeur voor een sterke centralistische staat. KADU verregaand gematigde politieke krachten en wenste een gedecentraliseerd staatsapparaat en meer ruimte voor particulier initiatief. De eerste president, Kenyatta, was afkomstig uit KANU. De latere president Daniel Arap Moi was een voorman van de KADU. Vrijwel onmiddellijk na de onafhankelijkheid versmolten de twee partijen tot één KANU en de meeste leiders schooven snel op naar politieke middenposities. In 1966 leidde dat tot het uitreden van een groep rondom de eerste vice-president Oginga Odinga, een lid van het Luo-volk. Deze dissidenten vormden de radicale *Kenya Peoples Union* (KPU). In 1969 werd deze partij verboden en haar leiders werden gevangengenomen. Dat leidde in de praktijk tot een éénpartijstelsel. Daarbinnen kwam het echter tot stevige meningsverschillen alsmede tot steeds groter verzet tegen de concentratie van macht en rijkdom bij een kleine Kikuyu-groep rondom president Kenyatta. Toen Kenyatta in 1978 stierf en werd opgevolgd door Moi, die al tien jaar het vice-presidentschap bekleedde, luide dat een verschuiving in van politieke

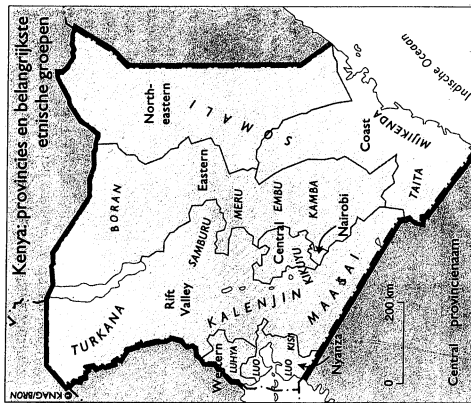

Aanhangers van de KANU-partij in Kenia.

de Kalenjin. President Moi was afkomstig van een kleine groep binnen de Kalenjin, de Tugen. Door behoudend manoeuvreren wist Moi zijn aanvankelijk wankelende politieke positie steeds verder te versterken. Hij overleefde een staatsgreep (in 1982) en bouwde de vanaf 1982 enige toegestane partij (KANU) om tot een machtsapparaat in zijn handen en die van een coëtere rondom hem.

'Tribal clashes'

Vanaf 1990 werd de binnen- en buitenlandse druk tot democratisering zo groot dat Moi eraan toegaf. Hij wees er wel bij vooruitgang op dat een 'multiparty' systeem zou leiden tot etnische strijd en de groep rondom hem heeft er alles aan gedaan om die 'voorspelling' te laten uitkomen. Vanaf het begin van de politieke campagnes is er sprake geweest van etnisch geweld: eerst tussen Kalenjin en Luhya, later uitgebreid met bloedige *tribal clashes* tussen Kalenjin en Luo en tussen Kalenjin en Kikuyu. Inmiddels is het ook mis tussen Maasai en Kikuyu en is het endemische geweld in de noordelijke veehouderstreken uitgegroeid tot een chaos van roof en plunderingen. In het begin van de politieke campagne

Figuur 3.

Literatuur
Area Handbook for the United Republic of Cameroon (1974)
 Washington, D.C.: The American University.
Boorn, P.H.J., van den (1984) Kameroen.
 Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen.
Cameroon Tribune, 24 okt. 1992.
Dietz, T., D. Foecken & A. van Haastrecht (1988) Kenia.
 Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen/

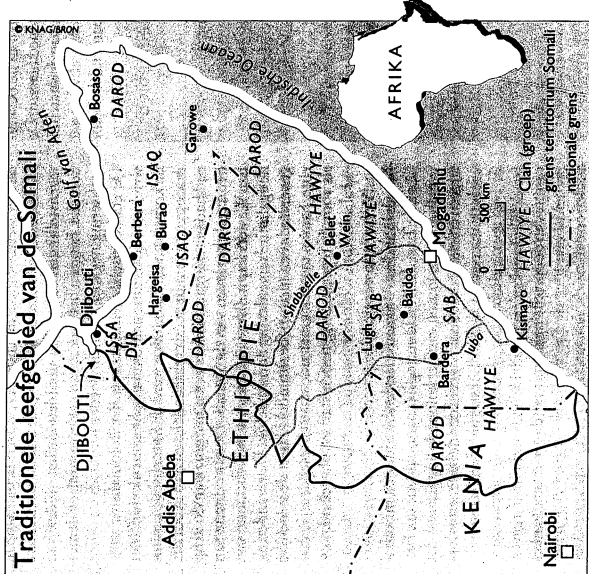
Democratisering leidde tot versplintering Somalië: de groeipijnen van een jonge staat

Een jaar na de eerste acties van de Verenigde Naties is het duidelijk dat het herstellen van orde en gezag in Somalië geen gemakkelijke opgave is. Wie in Somalië een burgerregering wil installeren, moet rekening houden met de roerige geschiedenis van een jonge staat die, op zijn zoektocht naar een oude natie, verdeeldheid zaaidt in plaats van eenheidsdrift. (677.213) 321.7 323.04
323.171

JOHN HOUTKAMP EN MARCO OEHLENSCHLAGER

Beide auteurs studeerden sociale geografie van ontwikkelingslanden aan de Universiteit van Amsterdam. John Houtkamp is werkzaam bij het Afrika-centrum.

In januari 1991 kwam na maanden van zware gevechten in en rond de Somalische hoofdstad Mogadishu een eind aan het dictatoriaal regime van Mohamed Siyad Barre. De val van Barre bracht echter niet de ommekeer waar de Somali op gehoopt hadden. Barre liet Somalië achter in een politieke en militaire chaos en zoals geveesd richtten de oppositiepartijen zich tegen elkaar. Nauwelijks een jaar na de val van de dictator werd duidelijk hoe ernstig de gevolgen van de burgeroorlog waren. De economie is compleet lamgeslagen, van enig centraal gezag is geen sprake meer. *Warlords* maken in het versnipperde Somalië de dienst uit. De snelle desintegratie van Somalië is verrassend: het land staat namelijk te boek als één van de weinige Afrikaanse staten met een etnisch, linguïstisch en religieus homogeen bevolking. Gezien de gautrisch en religieuze eenheid kennelijk geen garantie voor biedt een dergelijke eenheid kennelijk geen garantie voor staatsvorming en democratie. Het Somalische volk kent echter, in tegenstelling tot andere Afrikaanse landen die veelal etnisch gefragmenteerd zijn, wel een traditionele vorm van democratie: de *pastorale democratie*.

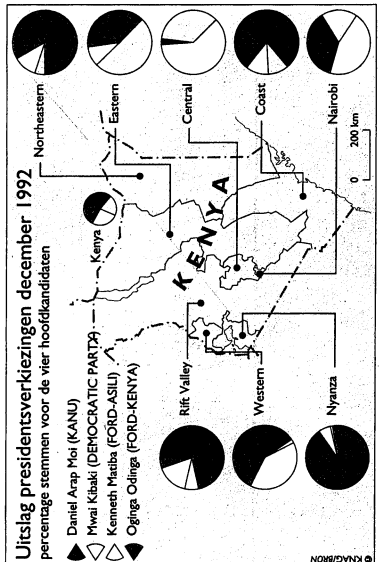
Figuur 1.

Hoe 'etnisch' is de uitslag? Als we kijken naar de uitslag van de presidentsverkiezingen op provincie-niveau (figuur 4) dan blijkt de zittende president de winnaar in zijn eigen Rift Valley Province, maar bovendien in de provincies aan de kust en in het noordoosten. De kandidaat van de DP, Mwai Kibaki, blijkt het sterkst in de Eastern Province. De derde kandidaat, Kenneth Matiba, wint in Nairobi en in Central Province en de vierde kandidaat, Oginga Odinga in het Luogebied van Nyanza Province. De Western Province, tenslotte, stemt sterk verdeeld tussen vooral Moi en Matiba (figuur 3 en 4).

Het is veelzeggend dat Moi in de districten met een Kikuyu- of Luhya-meerderheid in de Rift Valley Provincie verloor, terwijl hij in de districten van de Eastern Province die het meest met de Kikuyu verwant zijn ook geen meerderheid behaalde. Even veelzeggend is dat het gebied in de zuidwestelijke Nyanza Province waar géén Luo's maar Kisii wonen niet op Oginga Odinga stemde.

De verkiezingen voor het parlement laten een vergelijkbaar beeld zien (figuur 5). President Moi's KANU haalde haar steun niet alleen in alle Kalenjindistricten, maar ook in het Turkana-, Maasai- en Kushiitische gebied, in de Bantugobiëden van het zuidoosten en in twee districten van de Luhya-groep in het westen. Dit waren ook groten deels de gebieden waar dertig jaar geleden de KADU zeggende. De Democratic Party behaalde zetels in de noordelijke Kikuyugebieden, in het nabije Meru- en Embu- en Ilogebied en in enkele Kamabagebieden. FORD-Asili behaalde de meerderheid in de zuidelijke Kikuyustreken en in het Kakamegadistrict, waar de leider Matiba zich verbond had met een populair Luhya-politicus. Ook de meeste zetels van Nairobi gingen naar FORD-Asili. Ten slotte wist de kandidaat van FORD-Kenia, de veteraan Oginga Odinga het hele Luogebied voor zich te winnen, maar dan ook hoofdzakelijk daar alleen; er is een kleine Luhya-zone in het noordoosten, alle 6 gebieden waar FORD-Kenia ook de meeste stemmen kreeg, evenals in een deel van Mombasa aan de kust, waar de partij een aantal kandidaten had geaccepteerd die daarvoor behoorde tot de (van verkiezingen uitgesloten) *Islamic Party of Kenya*. FORD-Kenia slaagde erin om één Kikuyu-afgevaardigde te krijgen: de jonge vice-president van de partij, Paul Muite, die als een van de weinige Kikuyu's niet was afgesplitst naar FORD-Asili.

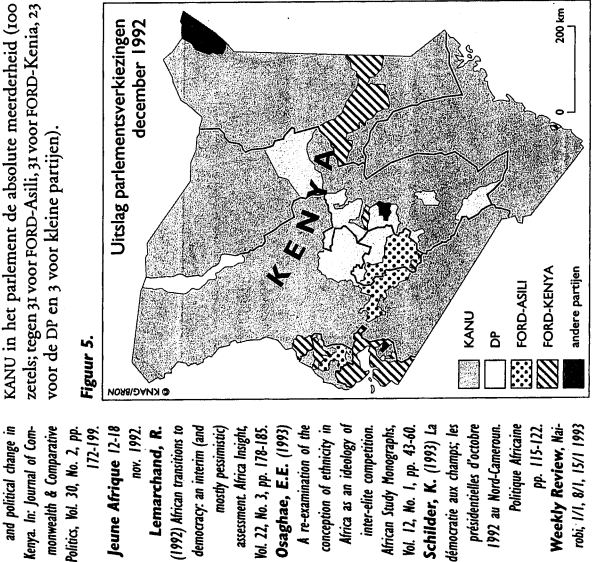
Kijken we naar de etnische achtergrond van de gekozen parlementsliden van de oppositie dan is 67 procent van FORD-Asili Kikuyu, 61 procent van FORD-Kenia Luo en 52 procent van DP opnieuw Kikuyu. In de KANU daarentegen is geen enkele Luo of Kikuyu tot parlementslid gekozen. We vinden daar alle gekozen Kalajin, 12 van de 17 gekozen Kambas uit het zuidoosten, 9 van de 10 Maasai, 6 van de 9 gekozen Kisii en verder tegenwoorders van alle kleinere volkeren. De numeriek tweede groepering in Kenia, de Luhya, is sterk versnipperd met 9 parlementariërs bij FORD-Asili, 7 bij KANU en 5 bij FORD-Kenia. Het gezaghebbende Keniaanse weekblad *The Weekly Review* schreef: "Het zevende parlement zal een levend voorbeeld zijn van de realiteit van de etnische politiek in Kenia." Zelfs de multiculturele hoofdstad lijkt etnisch te hebben gestemd; in Nairobi, met een grote Kikuyu minderheid, behaalde FORD-Asili het grootste aantal stemmen (40 procent); FORD-Kenia behaalde er iets meer dan 20 procent evenveel als het aantal Luo's.

Figuur 4.

zag het er naar uit dat de politieke oppositie af zou sterven op een ruime overwinning. De KANU van Moi zag haar politieke dominantie beperkt tot de Rift Valley. Maar de oppositie, geleid door oudgedienden vol onderlinge haat en nijd, verbokelde in de loop van 1992 tot drie hoofdgroeperingen: de *Democratic Party* (DP) van voormalig vice-president Mwai Kibaki (een Kikuyu) en het *Forum for the Restoration of Democracy* (FORD), geleid door het lid van het Kikuyu-volk Kenneth Matiba (een voormalig minister) en door Oginga Odinga (een Luo), de al genoemde eerste vice-president van het land. FORD viel vervolgens uiteen in een groep onder leiding van Matiba (FORD-Asili) en een groep onder leiding van Oginga Odinga (FORD-Kenia). Bij de verkiezingen voor het presidentschap en voor het parlement, beide op 29 december 1992, zou een verenigde oppositie ruimschoots hebben gewonnen. Maar omdat de oppositie zo verdeeld was, werd de zittende president Moi met 36 procent van de stemmen herkozen. Dat berekent dat slechts een armzalige 16 procent van de stemgerechtigden op de huidige president heeft gestemd.

Door het districtensysteem naar Brits model behaalde de KANU in het parlement de absolute meerderheid (100 zetels; tegen 31 voor FORD-Asili, 31 voor FORD-Kenia, 23 voor de DP en 3 voor kleine partijen).

Figuur 5.

Doornbos, M. (1991) *Linking the future to the past: ethnicity and pluralism. Review of African Political Economy*, No. 52, pp. 53-65.

Holmquist, F. & M. Ford (1992) *Kenya: sloughing toward democracy*. In: *Africa Today*, Vol. 39, No. 3, pp. 97-111.

Hornsbly, C. & D. Thrupp (1992) *Electoral and political change in Kenya*. In: *Journal of Commonwealth & Comparative Politics*, Vol. 30, No. 2, pp. 172-199.

Jeune Afrique 12-18 nov. 1992.

Lemarchand, R. (1992) *African transitions to democracy: an interim (and mostly pessimistic) assessment*. *Africa Insight*, Vol. 21, No. 3, pp. 174-185.

Osaghae, E.E. (1993) *A re-examination of the conception of ethnicity in Africa as an ideology of inter-elite competition*. *African Study Monographs*, Vol. 12, No. 1, pp. 43-60.

Schlider, K. (1993) *La démocratie aux champs: les présidentielles d'octobre 1992 au Nord-Cameroun*. *Politique Africaine*, pp. 115-122.

Weekly Review, Nairobi, 1/1, 8/1, 15/1 1993

Gezien de huidige toestand in Somalië, is het de vraag of de principes van de pastorale democratie wellicht een basis kunnen vormen voor democratisering in Somalië, of dat democratisering wegens de polariserende werking van het Somalische clan-systeem juist gedoemd is te mislukken.

Pastorale levenswijze
Het Somalische volk is van oorsprong overwegend nomadisch. Deze pastorale levenswijze is de basis voor de verregaande genealogische segmentatie van de Somali. Van oudsher is het volk onderverdeeld in zes clans (figuur 1). Het noorden van het huidige Somalië is het traditionele woongebied van de *Issa*. In het uiterste noordwesten wonen de *Dir*. Het gebied rondom Mogadishu wordt bewoond door de *Hawiye*, terwijl de semi-sedentaire *Sab* het gebied tussen de rivieren de Juba en de Shabelle bewoont. De *Darod* clan, ten slotte, heeft zich over heel Somalië verspreid. Elk van de genoemde clans is onderverdeeld in sub-clans, sub-sub-clans, enzovoorts. Afhankelijk van de situatie splitsen zij zich af, of sloten coalities met verwante groepen. Bij gebrek aan centraal gezag was het gebruikelijk dat clan-oudsten in de schaduw van de 'boom der gerechtigheid' bij elkaar kwamen om onenigheden op een vreedzame manier te beslechten. Clan-oudsten werden, op basis van hun leeftijd en invloed binnen de clan, quasi democratisch gekozen. Leidraad voor deze pastorale democratie was de *Xeer*, de traditionele clan-afweging. Alhoewel de *Xeer* altijd in staat is geweest om tegenwicht te bieden aan de zogenaamde centrifugale krachten van het clansysteem (Samatar 1992), werkte zij ook gewelddadigheid in de hand. Wanneer twee rondtrekkende clans elkaar troffen bij een put, was het bijvoorbeld niet ongebruikelijk dat zij hun rechten met geweld claimden. Als daarbij iemand sneuvelde, voorzag de *Xeer* in een bijzondere vorm van strafrecht: de clan van de moordenaar werd als collectieve verschuldigde aangewezen. De vrede kon weer eenvoudig worden hersteld door de moord af te kopen. De moordenaar ging na betaling van het bloedgeld vrijuit. Het pre-koloniale Somalië laat zich, ondanks alle kleinschalige conflicten, omschrijven als een egalitaire samenleving. Omdat de toegang tot de weidegronden, de belangrijkste natuurlijke hulpbron, voor iedere individu en groep in principe gelijk was, ontbrak de basis voor sociale stratificatie. Het systeem was, als gevolg van de afwezigheid van geïnstitutionaliseerde staatsstructuren, instabiel en fragiel. Toch was er sprake van een vorm van democratie. Op basis van gelijkwaardigheid werd door min of meer democratisch gekozen clan-leiders onderhandeld. De traditionele wetgeving zorgde ervoor dat conflicten en steeds wisselende tusschen clans enigszins betuigd werden. Collectief straffen en belonen van clans, liet afkopen van bondgenootschappen en het continu verdelven van de Somalische cultuur. Een dictator zoals Barre kon daar dankbaar gebruik van maken.

Koloniale competitie
In de tweede helft van de 19de eeuw werd de Hoorn van